PODOABE DE ÎMPRUMUT

Autor: Cosmina Franciuc | 13 februarie 2022

Societatea actuală se caracterizează, în aparență, prin superficialitate și narcisism. În fapt, punem în scenă un spectacol constant și obositor al încercării afirmării valorii personale prin toate mijloacele de care dispunem. Nu suntem narcisiști pentru că, de fapt, suntem lipsiți de conștiința propriei valori, actuale și potențiale. Nu suntem superficiali, cât suntem anxioși de posibila irelevanță a propriei existențe. Nu mai înțelegem valoarea individualității de care dispune fiecare om în parte, și preferăm imitarea unui model relevant, în detrimentul propriei unicități. Ne afișăm ostentativ în lume nu pentru că avem ceva de arătat, ci pentru că avem nevoie să arătăm orice. Avem nevoie să arătăm orice pentru că acesta e obiceiul timpurilor noastre. În „Despre libertate", John Stuart Mill subliniază inclinația maladivă a omului de a se conforma obiceiurilor locului și timpului în care trăiește:

> „Nu vreau să spun că ei aleg ceea ce se conformează obiceiurilor, preferându-le pe acestea unei comportări potrivite cu propriile lor înclinații. Ci, că pur și simplu nu au inclinații decât pentru ceea ce este conform cu obiceiurile. Prin aceasta spiritul însuși e subjugat: chiar și atunci când fac ceva cu plăcere, primul lucru la care se gândesc este să se conformeze."

Așadar, obiceiul timpurilor noastre este să confundăm valoarea vieții noastre cu relevanța ei pentru o audiență cât mai largă. Am pierdut legătura dintre valoare și capacitatea de a ne direcționa viața conform alegerilor și voinței noastre. Provocările și reușitele ne interesează doar în măsura în care se pot afișa; orice altceva e lipsit de semnificație. Într-unul dintre discursurile sale, Benito Mussolini spune: „Totul se face pentru stat, nimic nu este în afara statului, nimic și nimeni nu este împotriva statului". Consider că am ajuns să ne asumăm, deși nu ne impune nimeni, același dictat, cu o ușoară modificare: „Totul se face pentru public, nimic nu este în afara publicului, nimic și nimeni nu este împotriva publicului".

În această situație, doar viața noastră publică este semnificativă, importantă, valoroasă.

Așadar, încercăm să aducem cât mai mult din viața privată în cea publică și din cea publică în cea privată, într-o fugă disperată după valoare și semnificație. Rezultatul este un spectacol obositor al oamenilor care caută în mulțime ceea ce există doar în afara mulțimii. Ne căutăm sensul, identitatea, valoarea proprie și libertatea atât de mult în afara noastră, încât ceea ce găsim este, de cele mai multe ori, mult prea străin nouă încât să aibă impactul dorit. De exemplu, ne alegem, privind spre mulțime, un set de valori, ne propunem să le urmăm și eșuăm pentru că orice valoare presupune și racordarea ei la spațiul nostru interior. Dar acest spațiu a devenit între timp străin și inaccesibil nouă, deoarece nu l-am frecventat cu interes, nu l-am privit niciodată ca pe ceva demn de atenția noastră. Singurul lucru pe care îl știm este că nu e la fel ca ceea am descoperit în altă parte. Cu alte cuvinte, încercăm să ne ameliorăm pe noi și viața noastră conform obiceiurilor timpurilor, dar fără să luăm în considerare tocmai ceea ce contează în acest proces, și anume propria ființă.

De asemenea, oricine își construiește existența sau își demonstrează relevanța pe seama modelelor publice, admite că nu este și nu poate fi nimic mai mult decât ceea ce se poate afișa și accepta public. Cu toții știm însă că spațiul public înseamnă, în majoritatea cazurilor, simplificare și renunțare la nuanțe. Diversitatea sa nu înseamnă neapărat complexitate; el propune adesea un mozaic de contradicții simpliste, mozaic care se traduce într-un supramodel fără reprezentare într-o persoană reală, dar care ne îndepărtează și mai mult de noi înșine. La finalul unei sesiuni de *scroll* pe una dintre rețelele de socializare, în mintea noastră ia formă omul care e un profesionist desăvârșit în mai multe domenii, care face mereu ce îi place, care este activ fizic, care mănâncă sănătos și în același timp nesănătos, care călătorește peste tot, care trăiește cele mai diverse experiențe, care e fericit și liber în mod absolut. Deși acest om nu există, el ne cere să fim ca el, pentru că altfel suntem irelevanți. Ne conformăm si devenim o formă lipsită de identitate care își reneagă experiențele concrete, care împrumută frânturi și care se revarsă și există, asemenea modelului imaginat, doar în spațiul public.

Întoarcerea la spațiul nostru interior se realizează în primul rând prin acceptarea importanței emoțiilor și experiențelor noastre concrete. Acestea, împreună cu valorile care le însoțesc, reprezintă solul specificității și individualității noastre, singurul în care poate crește ceva cu adevărat al nostru. În „Omul în căutarea sinelui”, Rollo May insistă pe diferența evidentă dintre discuția teoretică despre valori și trăirea lor concretă. În viziunea sa, omul care trăiește o valoare anume o acceptă ca pe o realitate a vieții, ca pe o parte vitală a ființei sale: „Prețuiesc iubirea copiilor mei pentru că o trăiesc realmente… dacă nu ai trăit-o tu însuți, nu pot să ți-o explic”. El nu o poate explica pentru că această valoare pe care o trăiește e parte din identitatea sa, identitate care nu se poate comunica altfel decât prin apelul la trăiri similare. Tocmai de aceea nu există punți de comunicare semnificative între noi și valorile pe care le observăm în afară. Fără o viziune proprie, racordată la experiențele concrete pe care le trăim, ele pot fi cel mult sinteze sau concepte generale.

Libertatea este un exemplu de valoare discutată îndelung în public, dar discuțiile sunt atât de generale și privesc atât de puțin individualitatea, încât oamenii nu o mai recunosc ca atare în viața de zi cu zi. Observăm adesea problematica libertății doar în dezbaterea despre sistemele politice, dar oricine își pune întreaga libertate pe seama unui sistem politic sau pe un set de legi care guvernează o masă de oameni, admite că nu este nimic mai mult decât setul de caracteristici comune care definesc acea masă. De exemplu, cei care își înțeleg libertatea doar în relație cu statul român, afirmă că nu cunosc altceva despre ei înșiși în afară de faptul că sunt români.

În fapt, libertatea este mai mult despre ceea ce alege un om anume să facă cu viața lui, despre felul în care privește și interacționează cu oamenii din jurul său, despre modul în care alege să se informeze sau despre perseverența cu care se dedică unui lucru. Cineva ar putea spune: „Prețuiesc libertatea mea pentru că o trăiesc realmente… dacă nu ai trăit-o tu însuți, nu pot să ți-o explic”. Libertatea este o valoare proprie doar daca o înțelegem ca o realitate a vieții de zi cu zi în strânsă legătură cu individul care o exercită. Libertatea este, mai mult decât orice, o cale deschisă spre individualitate. În aceeași carte, John Stuart Mill scrie: „Nici chiar despotismul nu ajunge la cele mai rele urmări are sale, dacă sub domnia sa exista individualități”.

Cu alte cuvinte, individualitatea este o expresiei a libertății. Nu suntem și nu vom fi niciodată liberi dacă ne vom folosi libertatea să fim asemenea celorlalți sau să ne evaluăm conform caracteristicilor generale. În schimb, avem șansa libertății, care ne privește direct, prin bucuria de a trăi cu noi înșine, de a ne descoperi așa cum suntem, cu experiențele, emoțiile, valorile, responsabilitățile, reușitele și plăcerile pe care le trăim. Toate acestea nu pot fi niciodată comunicate altuia în totalitate, dar cu siguranță că pot fi trăite împreună cu cei din jurul nostru. În asta constă valoarea noastră, valoare independentă de demonstrația publică.

„De-as fi râvnit lauda oamenilor, m-aș fi gătit cu podoabe de împrumut. Eu vreau să mă arăt aici în felul meu simplu, firesc și obișnuit, neafectat și nemeșteșugit, căci pe mine însumi mă zugrăvesc.” (Michel de Montaigne – *Eseuri*)

Imagine: Edward Hopper – „Morning Sun” (1952); Sursa: Flickr